

-
- Чернівці: Видавництво Чернівецького університету, 2011. – С. 82-88.
4. Geosites of middle Dnister River Valley. – Kyiv; Kamianets-Podilsky, 2006. – 106 p.
 5. UNESCO Geoparks Programme – a new initiative to promote a global network of geoparks safeguarding and developing selected areas having significant geological features // Hundred and fifty-sixth Session. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: Executive Board. – Paris, 1999. – S. 1-4.

Ірина ЛЕНЬКІВ

*головний спеціаліст відділу формування екологічної мережі,
природних ресурсів, екологічного моніторингу та зав'язків з
громадськістю Тернопільської обласної військової адміністрації*

Володимир ЛЕНЬКІВ

*студент 4 курсу факультету психології
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

ЗАПОВІДНИЙ КУТОЧОК ІМЕНІ МИКОЛИ ЧАЙКОВСЬКОГО

Заслужений природоохоронець України, Почесний член Українського товариства мисливців і рибалок, Член - кореспондент Академії Наук України Микола Петрович Чайковський народився 02.09.1922р. в с.Тарасівка Жмеринського району Вінницької області.

Питаннями охорони та раціонального використання природних ресурсів Микола Петрович Чайковський займався понад 50 років. З організацією в 1967 році обласної інспекції Держкомітету Ради Міністрів УРСР по охоронні природи Микола Петрович був призначений старшим інспектором Тернопільської області. Де здійснював контроль за станом охорони і раціонального використання земельних і рослинних ресурсів, лісів, тваринного світу, рибних запасів, корисних копалин природно-заповідного фонду. На той час у штатному розписі було 4 чоловіки. У 1989 році Миколу Петровича призначають заступником голови – начальником відділу охорони і раціонального використання землі, лісу, рослинних ресурсів та тваринного світу Тернопільського обласного комітету по охоронні природи. З 1990 - головний інспектор відділу по охоронні землі і лісів. З 1992 року

переведений на посаду головного інспектора, завідуючого сектором заповідних територій, охорони і використання тваринного світу, рибних запасів держуправління. З 1994 року старший державний інспектор - начальник відділу природно-заповідного фонду тваринного світу. В 1995 році в зв'язку із пенсійним віком переведений на посаду завідуючого архіву держуправління екобезпеки в Тернопільській області. На цій посаді пропрацював до 1996 року і вийшов на пенсію. Після виходу на пенсія Микола Петрович продовжував роботу по розширенню мережі природно-заповідного фонду області.

Де б М.П. Чайковський не працював, роботі він віддавався повністю. Про що свідчать відгуки начальника Тернопільського управління лісового господарства та лісозаготівлі М. Зубанюка: "За проектами Чайковського М.П. і під його безпосереднім керівництвом в лісництвах області створено понад 2000 га лісонасаджень, технічно цінних порід. В даний час ці лісонасадження відзначаються різноманіттям і високою стійкістю.

У зв'язку з тим, що більшість лісонасаджень створювались Миколою Петровичем науково обгрунтовано, вони мають цінність, як взірці високопродуктивних лісів і будуть служити об'єктом вивчення і наслідування вченими і практиками лісорозведення".

За успіхи у розвитку лісового господарства і досягнення високих результатів Микола Петрович неодноразово преміювався, нагороджувався Почесними грамотами в тому числі "Почесною грамотою Всесоюзної сільськогосподарської виставки". Другий Міністр Мінекобезпеки Ю.Костенка в урядовій телеграмі зазначив: "Міністерство висловлює щиру подяку за вашу сумлінну безкорисну та віддану працю на теренах охорони і примноження природних багатств свого краю впродовж 30 років. Незважаючи ні на що заповідна справа стала Вашим повнокровним життям. Всі свої знання, досвід, енергію і найцінніше здоров'я Ви віддали на благо розвитку і вдосконалення мережі природно-заповідних територій та об'єктів Тернопільщини. Ваш вагомий вклад у галузі збереження біологічного різноманіття стане добрим прикладом служіння природи і народу не лише для нинішніх, але і прийдешніх поколінь."

Під час роботи в природоохоронних органах Микола

Петрович побував в усіх населених пунктах області, познайомився з природою рідного краю, вивчив її досконально. Унікальні об'єкти фотографував, привозив зразки ендемічних і реліктових рослин. Знання черпав із власної бібліотеки, в якій нараховується 1000 книг. Протягом багатьох років приймав участь у перевітках народного контролю, був заступником завідуючого позаштатного відділу сільського господарства обласного комітету народного контролю. В 1976 році був нагороджений почесним знаком Комітету народного контролю СРСР "За активну роботу".

За час роботи в природоохоронних органах ним особисто було обстежено і взято під охорону понад 300 об'єктів і території природно-заповідного фонду загальною площею 100 тис. га. про що свідчать цифри: на час створення обласної інспекції Держкомітету Ради Міністрів УРСР по охороні природи (1967р.) законом охоронялося 12 об'єктів і території природно-заповідного фонду, а в 1996р., коли Микола Петрович вийшов на пенсію їх нараховувалося 518 об'єктів. Був ініціатором створення природного заповідника „Медобори”, національних природних парків „Кременецькі гори”, „Дністровський каньйон”. За час роботи в природоохоронній галузі М.П.Чайковського кількість природно-заповідних об'єктів і території збільшилася на 506. За ініціативи і безпосередньої участі Миколи Петровича кількість об'єктів природно-заповідного фонду області зростала: 130 – у 1970 році, 1975 р. – 262 одиниці, 1974 р. – 370 одиниць, 1996 р. – 514 одиниць, 1997 р. – 524 одиниць (загальною площею 117226,39 га). Майже на всі об'єкти (понад 500) він особисто підготував проекти рішень облвиконкому та обласної ради.[1,3]

Микола Петрович постійно співпрацював з науковцями Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка. Досвід своєї роботи в заповідній справі передає студентам і науковцям. Читав лекції студентам і слухачам курсів підвищення кваліфікації. В науковому доробку Чайковського є: 2 книжки "Пам'ятки природи Тернопільщини", Львів "Каменяр" 1977р. і "Дністровський каньйон", Львів "Каменяр" 1982р.; 14 наукових статей; 14 буклетів. Неодноразово публікував свої статті в газетах і журналах на природоохоронні теми. Був автором реєстрів природно-заповідного фонду Тернопільської області.

21.08.2001році Микола Петрович першим в Україні отримав

звання “Заслужений природоохоронець України”, посвідчення за №1.

Одним із багатьох його досягнень у сфері охорони природи є створення оазису серед міста - заповідного куточка. Коли після 20 річної роботи у сфері лісового господарства Миколі Петровичу запропонували роботу в органах охорони природи він погодився, і у цій сфері він пропрацював з 1967 по 1997 рік.

У 1965 році Микола Петрович з сім'єю переїжджає в м. Тернопіль і оселяється в будинку по вулиці Винниченка (Карпенка), 13. В дворі будинка на пустирі Микола Петрович вирішив закласти унікальний куточок з рідкісною рослинністю.

Так поступово його колекція почала наповнюватися рідкісними та екзотичними рослинами. У 1984 році Микола Петрович відпочивав у Ялті і як справжній природолюб завітав у Нікітський ботанічний сад. Микола Петрович мріяв посадити у своєму творінні унікальне дерево – вид який вважається “свідком динозаврів” гінкго дволопатево. Тому як тільки трапилася нагода придбати насіння цього екзоту пан Микола без вагань купив насіння гінкго дволопатево витративши 160 карбованців - на той час це був його посадовий оклад. Сподівався, що виростить щонайменше 200 дерев, але прижилося лише 40. Це була його гордість. Микола частину саджанців подарував місту, педагогічному університету, лісництвам. На момент оголошення в 1994 році куточка об'єктом природно-заповідного фонду – ботанічною пам'яткою природи місцевого значення «Заповідний куточок імені Миколи Чайковського» площею 0,029 га колекція рослинного світу складалася приблизно з 100 видів, в тому числі біля 50 рідкісних та екзотичних. Серед них: занесених до Червоної книги України: ясенець білий (*Dictamnusalbus*L.), тис ягідний (*Taxusbaccata*L.), підсніжник білосніжний (*Galanthusnivalis* L.), цибуля ведмежа (*Alliummursinum*L.), зозулені черевички (*Sucripediumcalceolus* L.), шафран Гейфелів (*Crocusheuffelianus*Herbi), лілія лісова (*Liliummartagon*L.), горицвіт весняний (*Adonisvernalis* L.), ковила волосиста (*Stipacappillata* L.), сон лучний (сон чорніючий, сон богемський) (*Pulsatillapratensis* (L.) Mill. s.l.), вовчі ягоди(*Daphnesneogum* L.).[2] Серед регіонально рідкісних видів тут зростали: молодило руське (*Sempervivumruthenicum* Schnittsp. Et C.B.Lehm.), гвоздика

Анджійовського (*Dianthusandrzejowskianus* Zapal.), півники угорські (*Irishungarica* Waldst. EtKit.), кадило сарматське (*Melittissarmatica* Klok.), конвалія звичайна (*Convallariamajalis* L.), чебрець Маршаллів (*Thymusmarschallianus* Willd.). Серед екзотичних видів: гінґо дволопатеве (*Ginkgo biloba* L.), метасеквойя розсіченошпилькова (*Metasequoiaagliptostroboides* H. EtCheng), тюльпанове дерево (*Leriodendrontulipifera* L.), ялиця біла європейська (*Abiesalba* Mill.), сакура японська (*Prunus serrulata*), кипарис вічнозелений (*Cupressus sempervirens* L.), сумах пухнастий (*Rhustyphina* L.), церціс канадський (Іудове дерево (рожевий) *Cerciscanadensis* L.), лимонник китайський (*Schizandrachinensis* Turcz.) Baill), елеутерококколючій (*Eleutherococcusenticosus* (Rupr. EtMaxim.).

Також в «Заповідному куточку» зростають *сніжноягідник* білий, широкогілочник східний та туя західна, ялина звичайна, горіх чорний, береза звичайна, плющ звичайний, барвінок малий, ялівець козацький, таволга польський, клен сріблястий, самшит вічнозелений, фіалка біла, хеномелес японська, герань криваво-червона, берека, калина звичайна, сорти троянд, бузку, піони, папороть.

В 2013 році «Заповідному куточку» присвоєно ім'я Миколи Чайковського.

Література:

1. Леньків І.В. Чайковський Микола Петрович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничополіграфічний комбінат «Збруч», 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 582—583.
2. Черняк В.М., Вітенко І.М., Леньків І.В., Проців Г.П. Чайковський Микола Петрович: заслужений природоохоронець України, почесний член українського товариства мисливців і рибалок, член - кореспондент Академії наук України // «Біорізноманіття України в контексті сучасних природних умов середовища»: матеріали міжнародної екологічної конференції (Тернопіль 04-05 червня, 2020); Тернопільський ОКІППО – Тернопіль: Крок, 2020. – 265 с.
3. Черняк В.М., Синиця Г.Б. Рідкісні та зникаючі рослини Тернопільщини з червоної книги України. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008.- 224 с.
4. Черняк В.М., Синиця Г.Б., П'ятківський І.О. Унікальні перлини природи Тернопільщини. – Тернопіль: Навчальна книга- Богдан, 2014.-512с.